

Poučení z krizového vývoje (II)

Situace, do které zavedla časopis Chemické listy honba za „hrubými ukazateli“ bibliometrie¹, kdy autoři nejen že nemají zájem v nejstarším existujícím českém chemickém časopise publikovat, ale jsou v některých případech za to i penalizováni², vede k poklesu přílivu nových rukopisů a „vybrat a vypiplat“ z nich ty dobré je tudíž zatíženo enormním úsilím redaktorů. Je obrovský zázrak, že se o tomto fenoménu podařilo spoluredaktoru protláčit do běžných novin burcující článek³, za což mu budiž vysloveno uznání „před nastoupenou redakcí“.

Věc je to natolik vážná, že pokud by redakce a Česká společnost chemická trvaly na zachování statu quo, došlo by k nevratným dějům vedoucím ke kolapsu našeho časopisu. Nicméně, jako vždy, se nabízí několik možných „pozitivních“ řešení.

První, triviální řešení by bylo „odhlásit“ časopis ze systému firmy Clarivate PLC, která vydává tzv. impact factor, tak, jako to kdysi udělal členský časopis Německé chemické společnosti Nachrichten aus der Chemie, čímž se zbavil problému „nízkého“ impaktního faktoru časopisu vycházejícího v neanglickém jazyce. To se mi ale nelíbí, neboť se právem domnívám, že máme tradici a jsme na ni hrdí (rok založení Chemických listů 1875 a to je nějaké „číslo“, jak se říkalo na vojně!!!).

Druhé, systémové řešení by bylo, kdyby moudří tohoto světa pojali spásnou myšlenku dát větší váhu (a u univerzit možná by to měla být i povinnost) příspěvku autorů a institucí k naplnění požadavků Modulu 3 Metodiky 17+ (či obdobné normy budoucí), kde se mimo jiné doslova píše: Tento modul je založen na posouzení parametrů, které sledují zejména: přenos výsledků do praxe; spolupráci s aplikační sférou; aktivity pro přenos znalostí a technologií na neakademické subjekty; dopad na kvalitu života společnosti a občana; ekonomický přínos, přínos v sociální oblasti, přínos pro formování národní a kulturní identity. Což, jak jest nabíledni, Chemické listy dělají. Obávám se nicméně, že se to moudrým nepříhodí, protože ti, co sedí na špici zeměkoule, nedohlédnou mezi sprostý lid a na jeho starosti.

Třetí možnost je, zaprvé, k nejbližšímu možnému smluvnímu termínu s tiskárnou zastavit vydávání tištěné podoby Chemických listů (tištěný Bulletin možná zachovat ve velmi prosté verzi pro ty, co si to vyžadují, což by ovšem vyžadovalo ekonomickou kalkulaci). Zadruhé, zrušit měsíční čísla a začít články číslovat přibližně celý ročník specifickým číslem, které by muselo být trochu složitější než 1, 2, 3, ..., například 119250xxx, kde 119 bude ročník, 25 rok a xxx trojčíferné pořadové číslo vyslýchého (přijátého) článku (jednoduchá čísla nebudí důvěru). Tím se zruší tiseň z mála rukopisů a naplnění dvanácti čísel, ale zachová se časopis a jeho struktura a funkce. A zatřetí, začít s povinnou dvojjazyčností článků CZ/SK a EN, čímž možná mírně podpoříme viditelnost a potenciální citovanost.

Povinnou dvojjazyčnost článků lze posílit (za ušetřený peníz na tisk), softwarovým aparátém redakce, najmě u licencí DeepL a Grammarly, přičemž bude možno použít Grammarly i na slovenské verze. Dvojjazyčností posílíme i spolupráci s MFF UK a jejich mluvnický poměrně silný překladač Lindat z angličtiny do češtiny a zpětnovazebně budeme pomáhat i kvalitě zmíněného překladače. Tím pádem se otevírá možnost tomu, že členové redakce budou moci

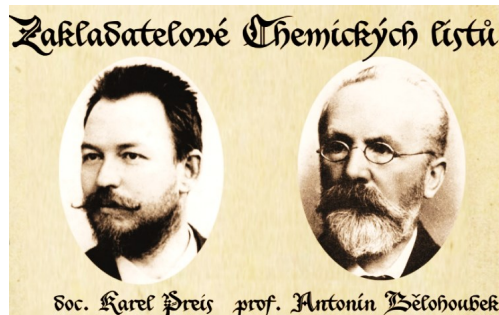
výběrově nabídnout otištění článků např. přátelům v zemích trpících stejným bibliobyrkratickým tlakem, ve kterých článek v zahraničním impaktovaném časopise má stále ještě nějakou váhu i při impaktfaktoru 0,6.

S dvojjazyčností bychom potom v zahraničních referátových časopisech odkazovali přímo na anglickou verzi, ve které by byl též reciprokový odkaz „česká verze je tam a tam“. Neboť od české verze ustoupit nemůžeme a na svém webu se s ní budeme chlubit na místě prvním.

Tím, že (jak lze předpokládat) se sníží počet článků podstatně pod dosavadních obvyklých cca sto za rok, lze očekávat mírné zvýšení impaktního faktoru.

Bez zrušení tištěné verze by bylo vidět, že „král je nahý“, protože zmenšující se počet článků by jistě narušil systém dvanácti čísel za rok. To by renomé časopisu zasáhlo mnohem více. Navíc, zrušení tištěné verze (co nejdříve) tuto hrozbu odvrátí, a navíc významně posílí ekonomiku časopisu.

Jistě lze říci, že je možné návrh označit jako poněkud oportunistické řešení, ale v těžké situaci je nutno vážit, které řešení ze všech špatných je to nejméně špatné (vim, co píše: když jsem byl mlád, napsal sem o tom knihu⁴). Léta letoucí jsem byl proti zrušení tištěné verze časopisu, jsem staromilec a papírový časopis či knihu mám raději v rukách než obrazovku přístroje na pohled, ale dívejme se okolo. Renomovaných časopisů s tradicí, majících dnes pouze elektronickou podobu, přibývá a navíc, doba je těžká a mimo to „potlůčko“. „Ulpívání“ na neměnných pozicích neshledávali užitečným ani filozofové za starých časů.

Jako historii spolku se zabývající místopředseda Společnosti však cítím na bedrech přetěžký kvádr dědictví a domnívám se, že by se dědové-zakladatelové časopisu Chemické listy neštitili poslat na mne a nás všechny z nadsvěti hromy a blesky, kdybychom neudělali „vše“ pro udržení, jimi počatého a nadevše nám svatého, díla při existenci. A k tomu nám ti dědové budiž i nadále, ze svých výšin, nápomocni.

Pavel Drašar

LITERATURA

1. Drašar P.: Chem. Listy 116, 201 (2022).
2. Drašar P.: Chem. Listy 112, 709 (2018).
3. Podešva J.: Lidové noviny, vydání ze dne 24. 7. 2024.
4. Drašar P.: Survival. SPBI, Ostrava 1997.

Užití tohoto díla se řídí mezinárodní licencí Creative Commons Attribution License 4.0 (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/legalcode.cs>), která umožňuje neomezené využití, distribuci a kopírování díla pomocí jakéhokoliv média, za podmínky řádného uvedení názvu díla, autorů, zdroje a licence.